

FOIA BELETRISTICA.

Ese de doue ori intr'o luna, adeca in 1 si 15 dupa c. v. in formatu de o cola si jumetate. — Atâtu manuscriptele, câtu si banii de prenumeratiune sê se adreseze la redaptiune, localulu acestei-a : **Strat'a postei vechie nr. 1. etagiulu 1. nr. 96.**

Pretiuulu de prenumeratiune pentru provinciile austriace : **la anu 5 fl. la ½ de anu 2 fl. 50 cr.**; pentru Romania si strainetate **la anu 7 fl., la ½ de anu 3 fl. 50 cr. v. a.** — Prenumeratiune la trei lune nu se primesce. — Manuscriptele nepublicate se ardu.

Anulu II. 1864.

Nr. 18.

Pes'ta 15/27. Septemvre.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Don Ramiro.

(Romantia de H. Heine.)

Donna Clara! Donna Clara!
De multi ani cu focu iubita!
Ai decisu a mea stricare,
Si-ai decisu fâra 'ndurare.

„Donna Clara! Donna Clara!
Dulce-e totusi darulu vietiei!
Insa colo josu e grósnicu,
In mormentulu tristu si rece.

„Donna Clara! Bùcura-te,
Câci Fernando te va duce
Mane la altariu ca mire, —
Invità-me-vei la nunta?“

„„Don Ramire! Don Ramire!
Vórbele-ti m'atîngu mai aspru,
Ca ursit'a ne'ndurata,
Care 'si bate jocu de mine.

„„Don Ramire! Don Ramire!
Las' tristéti'a inecata;
Multe fete sunt in lume,
Domnedieu ne despartiesce.

„„Don Ramire, ce eroicu
Invinsesi atâti'a Mauri,
Adi invinge-te pe tine,
Mane vina l'a mea nunta.““

„Donna Clara! Donna Clara!
Da, me juru, da câ voiu merge!
Vreu sê jocu cu tine'n hora; —
Nópte buna, mane-'oiu merge.“

„„Nópte buna!““ — Si ferést'a
Se inchisa. Josu Ramiro
Impetritu sta in suspine;
P'urma dîsparù in nópte. —

P'urma dupa multe lupte,
Nóptea inca cede dilei;
Ca si-o pistritia gradîna,
Zace Toledo întinsa.

Case spléndide, palatie
Stralucescu maretiiu de sóre;
Si cupólele innalte
Luminéza, par' câ-su d'auru.

Bêzeindu, ca roiu d'albine,
Suna clòpotulu solemne,
Èr' cantarea suavu se'naltia
D'in besèricele pie.

Insa colo, éca! éca!
La capel'a d'in piatia,
Curge pistriti'a multime,
Undulandu in imbuldieła.

Cavaleri, femei brilante,
Sierbi curteni serbatoresce,
Clòpotele suna mândru,
Si-apoi mùrmura organe.

Dar' c'onòre 'ncungiurata,
Merge'n mediu-loculu multimei
Spléndid'a parecchia juna,
Donn'a Clar'a, Don Fernando.

Popululu mereu se trage
La palatiulu lui Fernando;
Si-acolo se 'ncepe nunt'a,
Spléndidu, dupa mod'a vechia.

Jocu cavalerescu si table
Se inschimba intr' aplause; —
Órele curgu cu iutiéla,
Pana 'n urma se 'nnoptéza.

Óspetii nuntasi s'aduna
Pentru jocu cu toti in sala;
Si vestmintele pompóse
Stralucescu multu de lumine.

Susu pe scàune 'naltiate
Siede mire si mirésa,
Donn'a Clar'a, Don Fernando,
Si inschimba vorbe suave.

Si multimea stralucita
Unduléza prin salóne,
Dobele larmóse suna,
Si trompetele resuna.

„Insa dómn'a mea, de ce e
Cautatur'a-ti atentita
Ne 'ncetatu spre unghiulu salei?“
Mirele uimitu intréba.

„Nu vedi colo, Don Fernando
Pe unu omu in paliu negru?“
Mirele suride dulce:
„Ah! aceea-e numai umbra.“

Insa umbr'a vine-aprópe,
Si erà unu omu in paliu;
Clar'a vede câ-e Ramiro,
Si-lu saluta rumenita.

Joculu se 'ncepù acum'a,
Jocausii jòca sprintenu,
Cerculandu in valsu selbâtecu;
Trémura si pavimentulu.

„Cu placere jocu cu tine,
Don Ramire, insa totusi
N'ar fi trebuitu sê vini tu'n
Paliu negru ca si nóptea.“

Èr' Ramiro cauta aspru
Si ptrundietoriu la mândr'a-i,
Si imbratisiand'o dice:
„Tu mi-ai spusu sê vinu aicia!“

Si-amendoi s'aventa 'ndata
In multimea cea confusa;
Dobele larmóse suna,
Si trompetele resuna.

„Fati'a ta e ca si néu'a!“
Siópte Clar'a 'ncetu, cu frica.
„Tu mi-ai spusu sê vinu aicia!“
Dice Ramiro sînistru.

Si splendórea de lumine
Stralucesce spre multime;
Dobele larmóse suna,
Si trompetele resuna:

„Manile-ti sunt reci ca ghiati'a!“
Siópte Clar'a 'nfiolata.
„Tu mi-ai spusu sê vinu aicia!“
Si se'ntorcu totu mai departe.

„O! dâ-mi pace! Don Ramire!
Amirosa-a mortu suflarea-ti!“
Èra vorbele sînistre:
„Tu mi-ai spusu sê vinu aicia!“

Pavimentulu se 'nferbinta,
Lautele vioiu resuna;
Ca si-unu jocu nebunu de dine,
Tóte se intorcu in sala.

„O! dâ-mi pace! Don Ramire!“
S'aude 'n tumultulu mare.
Don Ramiro ér' respunde:
„Tu mi-ai spusu sê vinu aicia!“

„Du-te 'n scirea Domnului dar!“
 Clar'a striga cu tonu tare,
 Si-abiã disa-aceste vorbe,
 Candu Ramiro si despare.

Clar'a 'ntiepeni ca mórta,
 Nópte rece o 'mpresóra;
 Lesinarea-i causasa
 Visiunea 'ntunecósa.

Somnulu celu norosu i trece,
 P'urma genele-si deschide;
 Insa ochisiorii-i mëndri
 Se inchidu ér' de uimire.

Câci de candu se'ncinsa joculu,
 Neci câ se miscã d'in locu-i,
 Ci totu siede langa mire,
 Carele 'ngrigitu o róga:

„Di, de ce s'albesce fati'a-ti?
 Si de ce-su sînistri ochi-ti? —“
 „Dar' Ramiro? — —“ gangavesce,
 Si fiori prindu limb'a Clarei.

Dar' cu frunte incretita,
 Mirele 'ngrigitu i spune:
 „Dómna, n'ai tu nici o frica, —
 Adi l'amédi mori Ramiro.“

(Conc.)

Iosifu Vulcanu.

Treptele aniloru.

de Enricu Zschokke, tradusa de M. B.

Iubitulu meu tata se facu amicu intîmu la universitate cu unu tîneru talentuosu, cu Valdern. In nóptea despartirii, candu parasîra scólele mai innalte, cu ochi lacrimatori lenga unu pocalu de punciu jurara unulu altui'a credîntia pana la mórte, si ori-ce sórte sê-i ajunga, daca numai va fi cu potîntia, in fie-care anu sê convina celu putieniu odata. Tênerii juru adese-ori amicétia si credîntia lenga unu pocalu de punciu séu vinu, in sa — devinu éra la dulcea tredire; omulu cu anii se cóce; pasiesce in mii de cercustâri; suridiendu privesce indereptu la fantasi'a tene-retieloru, omulu se uita de síne. Tempulu se 'n-schimba si ómenii in tr'ensulu.

Totusi tatalu meu si tînerulu Valdern altu-feliu au fostu. Ei 'si tienura cuventulu si credînti'a; ei erau tredi, in sa inim'a batea cu focu si in anii mai târdii. Carier'a loru éra fórté deosebita, totusi in inimele loru sentiau o atrágere si d'in de-partare. Ei se casatorira; in sa de iubirea credîntiósá fratiésca nu se uitare nici-candu. In totu anulu se cercetara cáta odata, cu tóte câ siedeau intr'o departe de trei dile unulu de altulu. Si pe lenga tóte câ amêndoi avura dîregatoria si copii, 'si potura cascigà pentru cercetare patru-spre-diece ori dóua-diece de dile libere.

In anii d'intei cercetarea loru dela unulu la altulu éra schimbatiósá. Mai târdiu tatalu meu fu sílitu a face caletori'a si a se ospetá la amiculu seu. Nu sciú, cum s'a intemplatú acést'a. In sa Valdern s'a facutu omu avutu prin casatoria si

moscenire, siedeà in resîdentia, ca dírectoriu cameralu aveà lucru multu, — póte câ ast'a l'a legatu. Tatalu meu a fostu padurariu primariu intr' unu satu; cas'a lui n'aveà multe incheperi pentru óspeti iubitori de comoditate; póte câ i-a si mai placutu in fie-care anu odata a vedé vir-var-ulu pistritiu a resîdentiei, decátu dírectoriulu cameralu doborirea lemmeloru in padure, si stau-lele vaceloru in satu. Destulu câ in urma éra dá-tîna, ca tatalu meu sê calatorésca in totu anulu, vér'a, la amiculu seu.

Eramu cam de diece ani, candu mama-mea m'a imbracatu d'in crêscetu pana 'n tâlpi in ve-sminte nóue, si tatalu meu 'mi disa! „Gustave! asta-data vei veni cu mine in resîdentia. Fratele Valdern doresce de multu a te vedé.“

Cine éra mai voiosu decátu eu! Muma-mea inca calatorisa cu noi. Toti ne 'mbucuramu de calatoria cu unu patrariu de anu mai nainte. Eu eramu úniculu copilu vietuitoriu a parintiloru mei, ei se 'mbucurara de asceptárele mele copilar-esci pentru miracolele resiedîntiei.

In adeveru, eu am si avutu destulu de a vedé si a audí in resîdentia. Atuncea mi se deschisa o viatia adeverata d'in povescile magice; in fie-careá di ceva nou.

Dírectoriulu cameralu, Valdern, éra unu omu fórté placutu; elu avú únic'a copila, de o etate cu mine, cu numele August'a, ea mi-se pareá cu multu mai placuta decátu elu. Ea sariá si jocá

neîncetatu pe lenga mine, tocmai ca o fantasia trecătoare, si cuventulu ei celu d'inteiu câtra mine a fostu: „Gustave! nu mi-ai vediutu in ca papusi'a noua?“ Atuncia me luâ de mana, si eu trebuia sê i admiru papusi'a. vesmintele pompôse, de cari ea pôte câ aveà o duzina, ca sê o înshimbe in fie-carea di, — patulu papusiei, mès'a si scàunele ei. August'a in sa a d'ou'a di lasâ papusi'a, si in inim'a sa mica mi-a datu locu mie. Si eu trêbue sê marturisescu, câ August'a erà papusi'a mea. Ea a aflatu câ pèrulu meu in cretitu este amabilu, ochii mei vèneti sunt minunati; ea m'a invetiatu a jocà, si eu pentru acést'a o-am invetiatu in gradîna a se luptà, si a puscà (in locu de arma) cu tuleiu de flori. Noi nu ne potûramu desparti nici candu, de demanétia pana sér'a flecariamu si ne jocamu neîncetatu.

„Audi betrane!“ disa intr'o séra la cina d'irectoriulu cameralu câtra tatalu meu, „noi avemu doi copii frumosi.“ Atuncia privii la August'a, câci pana acuma nu m'am uitatu la aceea, câ ôre este ea fromôsa. Si in adeveru, bucelele ei admirabile, pintre cari se incingeà unu nodua colóre de rosa. ovalulu delicatu a fetiei sale frâgede, ochii negri, si gratiosu însielatori, budiele rosie si ardiatóre, miscarea atragatóre a fiintiei sale întregi — tôte mi se pareau a fi de totu frumôse.

„Taicutia,“ grai August'a intr' aceea cu fatia minunatu strêmbatóre: „d'asi avè eu unu pèru auriu si ochi vèneti numai ca Gustavu; dieu nu mi ar siedè reu!“

„Betrane!“ continuâ directoriulu cameralu, fâra a se conturbà prin mândrirea Augustei, „amicéti'a nóstra trêbue sê tréca la copiii, si copiii copiiloru nostri! Ei ar potè fi o pareche. Vedi, ei sunt creati unulu pentru altulu.“

Tata-meu facù d'in ùmeri, si 'si radicâ pocalulu cu vinu. Eu nu sciamu, ce voià sê dica d'irectoriulu cameralu despre moscenire. Insa August'a mi-a datu deslucire cu o întrebare îndreptata câtra tata-seu.

„Asia e tatutia“ strigâ ea. „D'Ta voesci sê dici, câ Gustavu sê fie barbatulu meu. O ast'a-e minunata! Eu in adeveru 'lu iubescu. O fâ-o totusi taicutia. Asià e Gustave câ si tu te 'mbucuri?“

La mèsá urmâ unu hohotu mare.

In diu'a urmatóre ne-am jocat de barbatu si femee. Firesce, a trebuitu sê fie si nunt'a, apoi innainte de nunta cu tóta intemplantia cuni'a. Umbrariulu d'in gradîna încinsu de strùguri, innaintea carui'a steteà o acatia, ce pe atuncea in Germani'a erà raritate, erà biserec'a; unu scàunu

de lemnu incoloratu cu verde — altariulu; vèrulu Augustei, cu ceva mai betranu decâtu noi doi, care vineà adese-ori la noi sê se jóce, — preotulu. August'a tôte le-a preparatu, a cumperatu d'oua inele de plumbu infromsetiate cu iéga rosia si verde, ce trebuia sê le înshimbâmu innaintea altariului, si fiindu-ca acele pentru dègetele cele mici ale nóstre au fostu prea mari, de desubt fura infasiurate cu cordea.

„Tu ar trebui sê-mi dai si o sarutare,“ disa August'a, „in adeveru tu esci unu mire necioplitu.“ Si dupa aceea si-a întinsu budiele cele rosie. Eu firesce am rositu ca foculu; câci 'mi aducu a minte, câ m'am rusinatu de infruntarea acést'a. Eu o-am sarutatu cu tóta cuveninti'a, dupa datîn'a vechie. August'a in sa mi-a datu pentru un'a trei. Acù veni nunt'a intr' unu cotu a gradinei, unde erà gat'a mès'a si scàunele; stafidele, mandulele, zahariturele, si laptele trebuia sê le aduca pe mèsá mirele dela papusi'a Augustei. După ce am gatatu cu mès'a, noi, tènèrii casatoriti, si avûramu unu copilasiu, adeca: papusi'a. August'a erà nebuna de bucuria. Eu trebuia sê léganu copilulu, ast'a eu o si facui, dupa cum se cuvine unui parinte. — Insa partea cea mai buna d'in nunta o-am uitatu — joculu. Copilulu in léganu lasa sibiéra. Noi am jocat, vèrulu a fostu musicantulu.

Insa de ce sê povestescu eu aci tôte necaliturele copilaresci? Destulu câ trei septemane in resiedîntia sborara ca unu visu. Si candu erà sê ne despartimu, n'au lipsitu plânsetele si vaetârile între barbatu si femee. Câci noi ne încinseramu unulu de altulu, plangandu, rogandu si strigandu in ajutoriu pre Ddieu, sê nu ne despartiésca. Parintii rideau, ne mangaiiau, si in urma ne despartira cu sil'a de o-l-alta, cu speranti'a câ nu peste multu ne vom vedè de nou.

Noi nu calatoriramu asia iute la resîdentia, precum doriamu eu. Acasa tôte 'mi erau desierte, mórte, si desgustatóre. Câta odata o plangeamu in secretu pre August'a. Si candu nu mai geliamu, ci m'am indatînatu la cas'a nóstra linisita, la satulu tacutu si la padurile molcome, — totusi nu me sentiamu bine nici intr' unu cotu.

De aceea eu tare m'am imbucuratu, candu curendu întreveni o stramutare. Tatalu meu adeca m'a dusu in orasiulu vecinu la scóla; m'a datu in viptu la cas'a unui cunoscutu bunu, a rectoriului, care erà unu omu betranu, sènceru si fórte invetiatu. Muma-mea a plansu cu amar, candu am caletoritu de acasa. Coferulu mi l'aindesatu cu

schimburi si vesminte. Tocmai atât'a locu mai aflai, unde potui pune inelulu de plumbu dela cununia intre dóua chemesi. Bun'a mea muma in sa l'a invertitu mai nainte in hartía.

La domnulu rectoriu in inceputu nu mi-a prea placutu viati'a invetiatoru; in sa mai târdiu eu atâtu mai bine imbulzârile cu copiii d'in scóla. Ne apucâramu cu focu de multiplicare, dividere, conjugare, extemporare, — cu aceste treceà tempulu. Fiindu cá orasiulu, in care 'mi capetamu crescerea, n'a fostu mai departe de loculu nàscerii mele de câtu trei miluri de pamentu, — mergeamu adese-ori a casa. Ast'a totu-déun'a erà o serbatóre pentru mine, daca si numai o di poteamu remanè a casa. Oh! iubire de mama! oh inima de tata! Nu se póte spune câtu eramu de voiosu, candu me reintornamu la bin'a jocarielu prime ale mele d'in copilaria!

D. rectoriu a fostu unu omu de omenia. Eu l'am si iubit u ca pre alu doilea tata alu meu. Elu, prin sciinti'a sa, mi se pareà o fiintia mai innalta. In societatea cetatieniloru d'in orasiu nu prea mergeà. Elu traia mai bucuros u intre spiritele maretie a popóreloru antíce, si intre invetiacei sei. „Câci, diceà elu, acolo vedu perfectulu, ér' voi portati in peptulu vostru sâmburele perfectiunârii; sciu câ cu speranti'a mea me voi u insielà in multi, in sa in unii sperezu a avè influintia asupra lumii candu eu nu voi u mai resuffà.“

Acù trecandu peste introducerile gramatíciale, ajunsei la sanctuariulu evulu vechiu. Câtu m'au incantatu Homer si Curtiu, ér' mai alesu Plutarchu! Eramu sè plangu pentru lumea cea mare, ca-

rea a apusu. Ce miseri mi-au parutu ómenii d'in tempulu nostru! In adeveru inca barbari, pe cari poti vedè inca peliti'a feudalismulu, lântiurile servilismulu, si púlverulu emigrârii popóreloru. Eu cetiamu, traduceamu, si poetizam u, — eramu fericitu ca fie-care tène ru cu sciintie.

Despre caletori'a la resiedîntia nu mai erà vorba, cu tóte câ tatalu meu acést'a o faceà regulatu dupa datîna vechie. Eu mai târdiu n'am doritu-o. Pre muerusic'a mea tène ra o-am uitatu de totu; inelulu ei de plumbu l'asi fi perdatu, daca nu-lu puneamu de o parte intr'o scatula d'inpreuna cu celelalte jocârii, unde a remasu neatînsu cu ani întregi. In vacatiuni cercetamu pre parintii mei cu câti va iubiti conscolari si mai caletoriam u si la densii.

Asià treceau anii. In alu 17. d. rectoriu m'a aflatu coptu de a merge la universitate, unde tatalu meu m'a si tramisu. Acést'a a fostu o despartire amara. Câci fâra voie l'am lasatu pre barbatalu stimabilu, care prin cultívirea inimei a depusu fundamentulu fericirii mele interne; totu mai fâra voie am lasatu cas'a iubitiloru mei parinti, de cari acù trebuia sè traescu intr'o departare de 14. miluri. Numai acuma 'mi erau mai pretiuite tóte ce le-am avutu si iubit u ca copilu. Am cercetatu mai odata tóte locurile jocâriiloru mele, si mai nainte cu o di de plecarea n'am lasatu neuitata nici chiaru scatul'a de jocârii; scosei marfa cea mai merunta ca suvenirea si remasiti'a (reliquia) junetiei trecute, si o-am pusu in coferu lenga Homer, si Horatiu. Inelulu de plumbu alu Augustei inca erà acolo.

(Va urmà.)

Câtra pàsere.

Pàseruica mitutea!

Pentru ce totu canti mereu?

Au tu scii dorerea mea

De candu sènguru tragu la reu?

Séu necàsurile mele

Ce le am d'a suferi,

Le prevedi, câ voru fi grele?

Rogu-te de unde scii?

Séu ti-a spusu priveghitóra

Ce veghià sub trandafir u,

Candu urdisa urditóra

Alu vietiei mele firu?

Spune-mi pàsere maéstra

De cunosci noroculu meu,

Vina nóptea la ferésta

De-lu canta sè-lu scju si eu!

De-ti va fi versulu de gele:

Voiu sci câ-su nefericitu,

Si 'n necàsuri mari si grele

Am in lume de traitu.

Ér' de nu: atunci voi u scire,

Câ-am in lume d'a sperà

Inc'-unu radiu de fericire

Barem ast'a de-ai cantà.

Voltaire si juvelariulu seu de curte.

Dupa Mühlbach, tradusa d'in limb'a germana de Stefanu Perianu.

(Urmare.)

II.

Dupuis, juvelariulu d'in Paris, care prin activitatea artei sale fu angagiatu de solulu regelui d'in Sardini'a pentru domnulu seu, fu acuma celu ce deveni juvelariu de curte la Voltaire. Dupuis adoratoriulu si admiratoriulu entusiasmata a renumitului poetu, a fostu superbu de a parasî pre unu rege pentru elu. — Spiritulu nevindecabilu si periculosu a revoltării si a revolutiunii a ajunsu la putere in inimile tenerimei franceze, staturile, ce le-au respesditu Voltaire si encyclopedistii, au inceputu a inflori, si au fostu o fapta frumoasa si laudabila, candu lapeda cine-va credintia autoritatiloru bebrane, reverintia câtra biserica si câtra tronul ca unu vesmintu purtat si invecitu, vietuindu mai multu in intunereculu necredintiei si in maréti'a libertate propria. — Dupuis a fostu inveticecelulu scólei cei nevindecabile, purtandu in devis'a sa pentru tóte cele frumoase, maretie si bune unu „B a“ fatalu, pentru tóte cele perfide, comune, indreznatie, aspre si demne de condamnare unu „D a“ triumfatoriu. Elu ca altii o mie, n'a cunoscutu nici o autoritate, ca autoritatea acestui poetu, care cu finetie a luat in risu tenerimei franceze credintia autoritatii, si pentru carea fapta nobil'a Maria Terezi'a l'a numitu de „inimiculu omenimei.“ Totusi Voltaire a fostu pentru Dupuis o autoritate. Elu a fostu Dalai-Lam'a alu adorării sale, si numai densusulu a voitu sê sacrifice fruptele serguintiei si ale artei sale.

„Eu o voiu dovedî, câ Voltaire a avutu dreptu, candu m'a luat la sine,“ grai câtra sine insusi. „Elu sê recunósca, câ sum demnu de a pasi pe carier'a gloriei, carea elu sênguru mi-a planatu o, si Benvenuto Cellini sê nu fie in stare a creâ lucruri mai arteficióse si minunate, decâtu juvelariulu de curte a lui Voltaire. — Da, da, eu trêbue sê dovedescu lui Voltaire, câ sum ceva mai multu, decâtu aurarii sei, cari nu pricepu nimicu, decâtu a auri acoperisiele orológeloru. Elu se véda, câ eu sum pictoru.“

Si Dupuis, care altu-cum petrecea óre întregi cu ospetariulu seu, se glumiá si se jocá cu copiii, a fostu cu grigea cea mai intina câtra parintele celu orbu, si adeseori siedindu in lucratoria (Werkstatt, mûhely) lenga fetit'a cea mai bebrana: Mari'a; blocoteá cu ea in conversare voioasa, pe candu ea piliá rotitiele orológeloru cu o mana arteficiósa, — acestu Dupuis ach erá de totu altulu. Elu n'a mai sieditu lenga Maria in lucratoria, nici nu povestiá tatalui orbu despre Parisulu celu frumosu si pomposu; nu mai faceá amintire nici chiaru despre iertarea lui Voltaire, a se potè preumblá in parculu d'in Ferney. — Sênguru, si tacutu 'si petrecea elu dilele in chiliele sale, cari atuncea nu erau deschise pentru nime-ne, nici chiaru pentru favoritululu seu, mititelulu Jean, care steteá adeseori cu órele întregi innaintea usiei, cerendu licentia de intrare.

Chiaru si Mari'a se apropiá adese-ori de usi'a acést'a, ascultandu cu o resuflare retienuta si cu ochi úmedu

de lăcremi, câ dóra se va îndurá Dupuis celu crudelu a dá audiú rogárii pruncutiului, si a deschide odata usi'a îngrozitóre si plina de secrete.

Insa Dupuis nu respunsa. — Cu unu tonu nevoiosu si aspru porunci pruncutiului a se departá si a nu-lu conturbá, si candu incepu Jean a plange cu tîpete, Dupuis se îndreptá câtra densulu, si 'lu amenintia cu pedépsa.

Elu n'are inima, sióptiá Mari'a in suspinuri, si cu capulu aplecatu se rentórsa incetu in lucratoria, ca sê-si contíne lucrulu la róte si spirale. Insa in diu'a aceea candu veni Dupuis josu la prandiu ca totu-déun'a la mész'a familiei, in nainte de tóte se întórsa câtra mititelulu Jean, care se retrasa cu frica intr' unu coltiu. Elu luá copilulu pe bratie si 'lu sarutá, si 'i doná câta o moneta, ca sê-si cumpere atare jocaria.

Bucile Mariei ardeau ca o vapaie iutunecósa, si ochii ei selipiau de bucuria. — Insa Dupuis nu o observá acést'a, dar' nici n'a cautatu câtra dens'a, ci éراسi a caditu incremenitu in adenca tacere.

„Este deci vederatu, câ elu s'a maniatu pe mine“ siópti ténér'a fetitia. „Insa ce i-am facutu de se manie? si ce l'a potutu strafórma asia de iute?“

Mari'a se reintórsa in lucratori'a sa, in sa mai trista decâtu mai nainte, pe candu Jean cu sor'a lui cea mica véseli se repedira d'in chilia, ca sê-si cumpere dulcétiuri si pragituri.

Cu o resígnatiune, ce o semte cam totu-déun'a o inima intarita, aflandu-se in lipsa, in lucrare si in suparári, 'si continuá Mari'a lucrulu la rotiti'a cea mica, ce o incepusa asta-di. Insa lucrandu, ea se cugetá; si icónele triste si melancolice a vietiei sale treceau in naintea ochiului d'in laintru, pecandu fati'a ochiului erá îndreptata numai la rotiti'a ce o tieneá in mana. Mari'a cugetá la anii cei tristi si sênguratíci a copilariei sale, la viati'a acést'a plina de lipse si de nevoi, ce a suferitu-o ea cu parintii sei. I se pareá câ éراسi vede cautatur'a cea trista si plina de lăcremi a mumei sale, cu carea o priviá dens'a, candu pruncutiulu cu o intíma rogare cereá o bucatica de pane si trebuiá sê-i respunsa cu unu „ba“ crudelu. — Ea cugetá, cum se întórsa tatalu celu seracu si bolnavu d'in spitalu, cum lucrá elu diu'a si nóptea, si totusi neputínciosu de a-si sustine famili'a, pana candu tatalu ei, îndemnatu de starea cea trista si incungiuratu de o tèmere si desperare, plecá d'in Genf la Ferney, rogandu-lu pre Voltaire pentru primirea lui in coloni'a orologeriloru si cerendu cu staruintia unu ajutoriu dela densulu. — Voltaire ambele rogári le-a implinitu, cáci a lasatu a se zidí o casa pentru famili'a orologeriuului, li-a datu pamentu si o vaca, si mai nainte de tóte a grijitu, ca tatalu sê aiba lucru multu si meritu bunu. Acum ajunsa tempulu norocirii indestulite, pace si veselia a intratu in cas'a serguitoriulu orologeriu Dantois; si dupa ce i nascú muierea inca doi prunci, i-a salutatú cu o bucuria strafórdnara, sciindu, câ va fi in stare a-i nutri si a-i ingriji. Ah, ce dile fericite si frumoase au fostu acele, si candu cugetá

Mari'a la tôte aceste, i se umplura ochii de lăcremi, cari erau mai nainte uscati, candu si a adusu a minte de lips'a si miseri'a loru. Depusa lucrutu d'in mana si aplecandu-si capulu câtra peptu, incepù a plange cu amaru. Asia e, frumosu au fostu acesti ani a-i fericirii. — Patru ani de acestia; ce tempu scurtu, ce momentu fericitu! patru ani in nefericire, ce eternitate si ce chinu!

Cei patru ani ai fericirii trecura. In acesti'a Mari'a deveni féta in pêru, bucele infrumsetiate cu colóre de róse próspete, ochiloru intunecati imprumutara radiele lucitoare ale bucuriei, indestulirii, si ale armoniei fericite in laintrulu ei. Insa câtu de repede trecù lucirea acést'a, câtu de repede a derapanatu mórtea cu mana crudela teneretiele ei, cari crescura in inim'a ei cea curata sub umbr'a fericita a sórelui. Mam'a Mariei erà mórta, si asupra ei cadiura grigea si datorintiele, cari cu mari greutâti le potea implini pentru iubit'a repausata. Ea a trebuitu sè suplinésca sororiloru mitftele pre mam'a ingrijitóre, in sustinerea casei pre femeea crutiatóre, si tatalui pre amic'a activa si ajutatóre. Insa poterea teneretiei si vointi'a firma a ei se sustinura sub greutatea acestoru datorintie, ea nu s'a ruinatu; cautandu la tatalu ei celu tacutu si tristu, la sororile mici, pe a câroru fatia se potea vedè unu surisu fâra grige, a primitu si a implinitu cu energia aceste greutâti.

Insa nefericirea a iertatu acestei familie serace numai unu momentu scurtu de repausu. — Unu reu mai mare decâtu mórtea a imbracatu velulu celu negru de doliu. Tatalu ei, lucratoriulu neobositu, dreptulu si credîntiosulu, sustiitoriulu si ingrigitoriulu familiei sale, a orbitu; peste ochii acesti'a, cari de demanéti'a pana tardiu câtra séra erau indreptati la metalulu celu lucitoriu si schinteitoriu, pe linteia de sticla, cu carea a trebuitu sè lucre, peste acesti ochi s'a asediatu acuma o intunecime nepatrunditóre. Dantois n'a mai potutu vedè acuma nimicu, căci a trebuitu sè véda prea multu.

Famili'a lui Dantois acuma a fostu mai multu decâtu orfana, nunumai câ a lipsítu parintele, care s'a ingrigitu pentru dens'a, ci chiaru si pentru morbosulu si orbulu betranu s'a cerutu ingrigire. — In lips'a si in chinulu acest'a mérsa Mari'a la Voltaire, in sa nu ca sè céra dela elu elemosina (Almosen), — ce 'i potea ajutà o elemosina trecatóre! — ci ca sè-lu róge, a o privi pre dens'a ca pre ingrigitóre familiei, si a predà tènerei fice tôte preferintiele si privilegiile, cari Voltaire le-a fostu predatu orologeriulu esaminatu si barbatiloru d'in coloni'a sa. — Voltaire a inceputu cu aceea, câ o masina de orologiu facuta cu multa maestria de Mari'a, ca o proba, a datu la esaminare unoru maestri gîbaci si practici, si dupa ce acesti'a dedura Mariei testimoniu de unu lucru corect si fâra eróre, Voltaire a implinitu rogarea ei, căci i-a predatu tôte preferintiele si privilegiile, ce le avusa tatalu ei. Elu o-a luat d'in tempu in tempu de posesórea casei, a gradînei si a campului, si dupa ce ea a dobendítu pentru tatalu ei o pensúne mica, o-a intaritu prin actu judecatorescu de tutorésa suverana peste ambele sorori a ei.

Asia a devenitu Mari'a nutritóre si portetóre de grige a familiei, ea a trebuitu sè primésca asupr'a úmeriloru sei tènerei datorintiele nutritoriulu tata si a mamei căsnice. Lucrulu i-a fostu uniculu amic si grigea i-a fostu unica sótia.

Insa Mari'a a fostu o inima tare, unu sufletu bravu ;

iubirea câtra a-i sei i-a donatu potere si energia, i-a otelitu vointi'a si i-a inaripatu man'a. In tóta coloni'a n'a fostu orologeriulu mai serguitoriu si gîbace, decâtu tènere'a de optu-spre-diece ani, Mari'a Dantois; lucrulu ei a fostu mai multu cautatu si mai bine solvit, si multiamita spriginirei lui Voltaire, ea s'a ingrigitu nu numai de cele trebuintóse ale familiei, ci a pusu la o parte si unu capitalu micu, la unu casu de morbu ori de dilele fâra lucru.

Firesce câ bucele Mariei a inceputu a ingalbeni, si a-si perde splendóre ochiloru prin lucrulu celu neobositu, si nedetiarmiritu; firesce câ tènere'a fetfîa n'a mai surisu, nimenea nu i-a mai auditu glasulu ei celu curatu in atare cantare voiósa; firesce câ n'a mai avutu tempu a se jocà cu sororile ei, séu a petrece pre tatalu ei la preumblare, sarindu voiósa de ici colo pe lenga elu! — Insa Mari'a totusi a fostu indestulita, si déca ochii ei nu luciau ca mai nainte, totusi n'au fostu inflamati de lacrimi, si de si bu-diele ei nu se deschisera a ride nici cându, totusi nu se audià dela ea unu graiu de desgustare ori vaetare.

Asia a vietuitu ea unu anu in lucru si tacere. Dupuis a venitu la ea in casa. Voltaire, avendu totu-déun'a naintea ochiloru fericirea tènerei si serguitórei mame a familiei, pre noulu seu „juvelariu de curte“ l'a pusu in chiliele góle de a supr'a casei, dandu Mariei prin acést'a unu ajutoriu nou d'in venitu.

D'in diu'a aceea a devenitu cas'a cea tacuta mai voiósa, d'in diu'a aceea si-au aflu pruncii unu amicu, care se jocà si rideà cu ei, tatalu unu sotiu vorbitoriu si voiosu pentru órele cele senguratíce si lunge a le noptii, ba chiaru si in lucratori'a Mariei se audià unu tonu de voie si risu véselu. Viat'i'a ei i se parù mai putienu nemangaiata si senguratica, sufletulu ei s'a sentitu mai vioiu, si incalditu de razele unui sóre nou, a cârui lucire si frumsetie secreta a farmecatu-o de totu, si-a aplecatu ochii cei confusi cari totusi i-a implutu inim'a de o presentire nóua, de o fericire necunoscuta vr'odata si de infiorarea unei incantâri dulce.

Ea a lucratu cu poterea si paciinti'a unui barbatu, a cautatu de familia, s'a ingrigitu, de dens'a ca o mama seriósa si staruitóre, in sa inim'a ei totusi a remasu inim'a unei vírgine, si in esistinti'za ei cea stremtorita totusi a pastratu elasticitatea teneretii, poterea sentirii calduróse.

Dupuis erà tènereu, plinu de viatia si gîbace; a avutu unu spiritulu cultu, o fatia placúta si frumósa, unu sufletu voiosu, care prin vífórele si miseriile vietiei nu s'a ruinatu, elu a fostu a fara de aceea unu artistu, si in urma a fostu primulu, care a aretatu tènerei fete atentiune sipe venire, ce n'a fostu despretiuita d'in partea ei, pentru câ a fostu seraca; n'a trecutu superbu pe lenga densa, pentru câ a fostu condemnata la o viatia tacuta si activa, ci a aretatu o compatimire amabila, siedindu óre intregi lenga dens'a in lucratoria, si cetîndu-i cârti cu o paciintia plina de amicétia, pe candu ea lucrà.

Si aceste tôte sè se finésca? fericirea cea tacuta si dulce a unoru septemâni óre sè fie secatu si sè-si fie perdutu florile ei, dupa ce abia esià la lume si la sóre?

De optu dile n'a mai cercetatu Dupuis lucratori'a, de optu dile n'a conversatu cu tatalu ei celu orbu, nu s'a jocatu nici glumitu cu pruncii.

Cas'a cea tacuta a devenitu acuma si mai senguratica si tacuta, inainte de a se perde prin aeru risulu si glumele cele voióse a noului colocuitoru. Atmosfer'a intu-

necata a vietiei acuma i se pareà Mariei si mai turburata si intristatòre, decandu aceea a fostu luminata prin o raza a sórelui, si pe candu ea siedeà acuma in lucratori'a cea tacuta in senguratate la lucrulu ei monotonu, o maltratà si chinuà sufletulu ei cu intrebarea nemangaitòre,

despre caus'a stranutàrii momentane si a despunerei celei rele alui Dupuis, o intrebare, la carea ea nu poteà sê respunda.

(Va urmà.)

F O I S I O R A.

Teatrulu natiunalu in Bucuresci.

Despre teatrulu s'a facutu solicitare in Bucuresci mai inteu prin *Societatea secreta*,*) ce s'a formatu prin staru-inti'a Dlui Eliade — dela care am primitu aceste impartasiri — si a lui Const. Golescu la an. 1827. Intre statutele acestei societati alu 7-ea §. sunà despre: „Formarea unui teatru natiunalu.“ — D'in caus'a ciumei si a venirii muscaniloru, precum si a mortii lui C. Golescu societatea in an. urmatoriu 1828. s'a resêpitu; in sa D. Eliade dede man'a acuma cu Dnii I. Campinènu si Aristia si formara alt'a asia numita „*Societate flarmonica*“, cu statute nuoi si cu destinare de a lucrà si pentru infintiarea teatrului. Se asociara multi cu contribuiri de càta 6, 12, pana la 48 de galbeni pe anu; de toti erau 75, si sum'a contributiuniloru de 1077. galb. pe anu.

Mai intèiu se fondà o scòla de teatru la an. 1834., in care se propuneà limb'a francèasca si romana, invetiatur'a declamàrii, musc'a vocala, dantiulu si scrim'a. Spesele acestei scòle pe anu erau peste 147. galb.

Aceste spese cu altele impreuna coversindu veniturile, se mai adausera alte dotatiuni, precum: C. Manu la mórtea sa lasà prin testamentu pentru zidirea unui teatru 2,000. de galb.; I. Compinènu, afara de cei 48. de galb. ce-i dà pe anu, daru in mai multe renduri pana la 18. mii de lei; D. Eliade, care contrubuià 36. galb. pe anu, mai dede veniturile tipografiei sale d'in anunciurile licitàriloru pe trei ani in suma peste 40. mii lei; asemenea mai daruira si altii.

In acèst'a scòla D. Eliade, pe lenga directiunea scòlei, ce-i erà incredintiata, insarcinandu-se cu darea lectiiloru de literatura in daru si cu desvoltarea intielègerii scolariloru, si D. Cristache Aristia prin nepregetata silintia deprindendu-i in lectii de declamare, in cursu de 7. luni junii scolari se exercitara in art'a dramaticea asia de bine, incàtu in 29. Aug. 1834. in presentia tutoru scoloru fondatori si a notabililoru capitalei dèdera cea d'intei'a representatiune „*Fanatismulu*“ cu fórte bunu succesu si multimire d'in partea publiculu.

Dupa acestu inceputu norocosu comisiunea, ce fu denumita de societate spre cercetarea socoteleloru si derigerea lucruriloru, afara de regulamentulu, celu dede de-

*) Acèst'a societate se diceà *secreta* pentru statutele si principiile secrete ce aveà de scopu a le realisà; dar' ea portà nume de: *Societate literara*. — Mare diferentia intre tempii de atunci, candu scòpurile natiunale trebuia sê se ajunga pe ascunsu, si intre tempii moderni, candu tóte aceste se ducu in deplinire prin ordenatiuni de statu manifeste!

spre conducerea trèbiloru pe viitoriu, facu unu proiectu despre zidirea unui teatru, si altulu despre privilegiile cerende dela guvernulu pentru innaintarea teatrului, care s'a si efectuitu; dar' edificiuulu teatrului se terminà numai la an. 1853.

Societatea si teatrulu a contínuatu astfeliu vre-o doi ani, deprindendu-se junii diletanti cu lucràri dramatice clasice, precum: Mahomet, Alzira, Saul, Virgini'a, Amfitrion s. a.; in sa spre nenorocire, ca si la totu inceputulu lucruriloru bune, si acèst'a intreprindere nu potu fi neatinsa de veninulu invidiei celoru reutatosi. Inca dela inceputu societatea aveà calomnatori, cari o caracterizau de conspiratòre si o paralelizau in tóte; in sa membrii societati cu atàt'a erau mai solidari si teatrulu propasià. VEDIENDU persecutorii, cà nu se folosescu cu forti'a, incepura cu corumpere, cu carea putura reusi, càci dupa doi ani in locul scrieriloru clasice, destinate a cultivi limb'a, a spori virtutea si a combate vitiulu, se introdusera in teatru farse, satire personale si alte scrieri monstruose in privintia limbei, artei si moralei, degenerandu astfeliu teatrulu si chiaru scòl'a a fi unu locu de coruptie.

Mai incercara odata actorii pe scena o scriere clasica „*Misanropi'a si Pocainti'a*“ cu unu succesu multu mai nobilu, despre care B. Catargiu, unulu d'in membrii societati asia scrisa a dòua di: „Trei ani decandu vointi'a — — — facu pentru inteia-óra, ca romanulu sê iee rolu pe scen'a teatrala si sê resune acolo limb'a acèst'a, ce mai nainte cu 15. ani socoteà cineva, cà nu este in stare a exprime decàtu numai cunoscintiele muncitorulu etc.“

„Nuoi actori luara de a rendulu tóte feliurile dramatice, si incercara si oper'a, si Vodevilulu (ce e desfatoriu), si tragedi'a, dram'a, si comedie'a, si in proportiune cu tempu si mediu-lócele, la tóte se aretara mai pe susu de sperantiele chiaru ale fundatoriloru. Bine ar fi fostu in sa, ca dreptulu entusiasmulu, ce publiculu auditoriu semti atunci, sê fie fostu mai moderatu, càci aplausele lui cele fara tempu facura pe neincercati actori a se crede de artisti perfecti, si in locul grijei, de a se perfectuna, le intrà o mândria, órecum si o incredintiare, cà ori-ce facu place, si ca pàrterulu e datoriu sê bata in palme. Dupa acèst'a apoi afectàrile, lips'a bunei ordìne s. c. l.“

„Dòua spice d'in tóte ramurile dramatice, de si se aretara la inceputu, se uitara de totu, adeca tragedi'a si dram'a; in locul loru iuepura dantiurile burlesci; nimicu mai multu de sublimu, nimicu de nobila semtire nu se mai vediu, nimicu nu mai facu, sê versàmu si càta o la-

crema. Cânteculu si risulu satîr'a si ridîcolulu. — Romanulu in sa s'a vediutu cã nu este facutu pentru aceste, cãci de o parte privitoriu se osteniã de a ride, si pe de alt'a actoriu cu cânteculu seu patiã ca Sosia cu Mercur, cãci publiculu nu-i placeã music'a lui Sosia. — Satîr'a mai multu musica decãtu face bine, si romanulu a fostu si a totu fostu musicatu, acuma cere sê se vindece. Destulu i-a fostu inim'a rece, acuma vrê sê i-se incaldiêscã. N'are trebuintia de, cantare pentru cã n'are pofta de jocu . . .“

„*Misanthropi'a si Pocainti'a* fû a dõu'a pãtra de incercare a romanului. Actoriu romanu, care plinu de lãcreme si invetiã rolulu, venindu pe scena totu parteriu fu stropitu cu lacrimi. Toti incetara de a mai dice ca pana acum : cã romanii ar face ceva, dar li trêbue tempu si invetiatura, esemple etc. — unu glasu se audî a dõua di in totu orasiulu, cã actorii romani semtiescu, jõca, êr' nu se jõca. Actorii romani au zugrãvit si au aretatu in fîntia sientiementele autoriulu germanu si in adeveru chiaru autoriulu de ar fi fostu de fatia la reprezentarea romanêsca, s'ar fi vediutu mai bine pe sine in oglind'a inimii romanilor.“

„De ce actorii romani fura intr'o di ceea ce nu putura fi in trei ani? — Pentru cã trei ani fura retaciti, si pentru cã intr'o di se vediura la sine, se vediura la loculu lor. Lasati dar voi fii ai celoru mari domnitori ai lumii, lasati bufoneri'a si satîr'a pe sam'a spiriteloru serace. Parintii vostri au fostu mari, si voi nu puteti fi mici! — Vrei ca actoriu romanu sê arete ceea ce este? Fa-lu sê traêsca in elementele stramosiloru sei. Marirea, amorulu, generositatea, patriotîsmulu dreptatea etc., éta cei trêbue lui sê fie mare. Da-i tragedii sangerõse si drame scrise cu lacreme, si le va jocã bine. Nu-i dã fars'a, cãci elu nu scie sê fie bufonu; elu n'a sciutu a se slugari si a se maimutiã; nu-lu vei vedê nici odata sciindu astfelu de rolu, pentrucã nu-i place nici in gluma a fi mascariciu.“

„Priviti teatrulu ca o scõla de moralu, si veti aflã pe actori mândri de a fi profesorii poporulu; si veti vedê si actori buni. Faceti pe actoriu romanu sê mërگا de sine (nu imbulditu prin aplaudãri nesocõfite) sê invetie, sê înduplece, sê misce inimele, sê pornêsca lacremele, se va indemnã elu sênguru, vediendu publiculu privitoriu numerosu, si se va semti ferice si mândru de profesiunea sa. Nu-lu tãriti cu sil'a a-i pune peruc'a bufonulu in capu, a-lu face o caricatura si a-lu umili spre a se scalimbã inaintea publiculu, care si elu e totu romanu, si sênguru nu scie, nu-i placu scalimbaturele. — Acest'a este misteriu teatrulu, socõfitu in adeverat'a lui insemnare, si astfelu a fostu socõfitu si la cei vechi.“

Pe candu teatrulu apucasa astfelu a se regenerã, incepura a se ivi intrige in sinulu societãtii, in carea se aflau vre-o câti-va membri fãra nici unu principiu si indemnã bunu, si unii chiaru straini; afara de acêst'a mai facandu-se si tradarea societãtii la Curte, si persecutãrile fiindu de acolo mai ajutate, mai alesu pentru jocarea pe scena a operei „*Mahomed*“, societatea la an. 1836. s'a desfacutu; dupa care a urmatu si desfiintierea scolii; teatrulu in sa s'a sustienutu prin virtuos'a sprîjinire si incuragiare a Dlui Campinenu, pana candu in anii urmatori — intrigele si uneltîrile inimice jocandu totu mai mare rolu — si acêst'a pe câta unu tempu mai scurtu si mai lungu a fostu intreruptu.

Dupa an. 1841. precum am gasitu de aci in colo in brosiur'a Dlui Pascali, teatrulu era fu restabilitu prin C.

Caragiali, care adunandu impregiuru-i cati-va actori, cari umblau retacindu, fransi de despretiu si tirani'a tempului, a cãroru inimi se mai incaldiau de suflarea patriotîca alui Campinenu, formã o societate dramatiã; apoi ca sê aiba numai dreptu de a vorbi romanesc pe õrecare scena, se facu tributariu operei italiene; d'in trei reprezentatiuni un'a era a italieniloru, si afara de acêst'a plateã chiria (arend'a) salei. Principele Bibescu fiindu intr'o sãra la teatru, candu era si spectacolu italianu, onorã pre artîstulu Caragiali cu o gratificare de 200. gãlbeni, si artîstulu, care-si iubiã teatrulu, ca oper'a lui, lasã acêsti bani ca subventiune teatrulu romanu; de aci cu concurgerea si a Dlui Ionu Otetelisanu, teatrulu rom. avendu subventiune anuala, scapã de tributã cãtra oper'a italiana. Putieniu in urma subventiunea se urcã la 400. gãlbeni.

Teatrulu abiã astfelu reinviatu 'lu ajũnsera alte fatalitãti ale invasiuniloru d'in 1848, candu cnut'a si bationet'a loviau numai in ce este romanu, si mai alesu natiunalu, si cuvintele: dreptate, natiunalitate, libertate erau oprite sub pedeps'a desfiintãrii teatrulu romanu, cãci prin acêst'a — diceau inimicii — romanii se descãpta; si prin tãte pericolele Caragiali 'si strecurã barc'a, cu teatrulu in bratie, ca acele mume, cari 'si ascundu copilulu in sînu, ca sê trãca o tabera inimica. Afara de acêst'a elu era intreprindietoriu numai cu numele, pentru cã plateã 400. galb. numai chiria salei.

La anulu 1853. tier'a dede teatrulu in manile celebrulu artîstu d'in Moldov'a Dlui Milo, cu speranti'a, cã teatrulu, — care innainte de acêst'a silitu de impregiurãri, de multe-ori devenisa o casa de spẽcula, — prin reforme inbunetatitõri ale Domniei Sale, sê se reduca la demnitatea unui teatru natiunalu, adaugandu-se d'in anu in anu ajutõre pana la 3,200. galb. subventiune, si 1,400. galb. chiria localulu, sub a cãrui'a conducere esista pana asta-di.

Despre starea actuala a teatrulu, neputendu capetã pana acuma impartasiri dela respectivii dîrectori, de ast'a data numai aceste me aflu in stare a le comunicã: cãci in anulu trecutã vre-o câti-va d'in societatea actoriloru, d'in caus'a neintelegerii in privinti'a reorganisãrii teatrulu, ce pretindeau acêst'a, s'au despartitu asta tãmna, si au formatu alta societate sub numirea: „*Societate dramatica*“, sub conducerea Dlui Pascali; dar' representatiunile si acêst'a le da totu in aceea-si zidire a teatrulu publicu.

Cãtu despre artîsti si exercitiile loru artîstice, actorii in ambele societãti sunt persõne de capacitate, intielegatori la arta, si cu tãte cã acum'a nu esista scõl'a de teatru, se exercitãza in esecutarea roluriloru astfelu de bine, incãtu actorii teatreloru d'in Pest'a — dupa cum i-am cunoscutu pela anii 1842 - 45. si chiaru acuma, intru nimicu potu crede sê-i intrãca; — si in adeveru, daca d'in cãtu am vediutu, n' asi fi cunoscutu si eu ce pãte sê face si la cãtu ar potè inca sê ajunga romanulu si in art'a dramatica, asi fi socõtitu de esagerate cele ce le-a disu B. Catargiu despre actorii romani in cuventulu mai susu citatu. — Nici se deosebescu aceste societãti, decãtu intru atãt'a, cã societatea cea vechie, acomodandu-se dupa gustulu publiculu, da mai multe representatiuni de interesu moralu, spre indreptarea datineloru si a vietiei stricate, pe candu societatea cea nõua se ocupa deosebitu cu drame si tragedii seriõse si natiunale, in care nu lipsescu

nici petrecerile cuviințioase, și are de scopu a mediu-loci o organizare și reformare a teatrului după modelul celor dela Paris, pentru ce a și datu unu proiectu la Camer'a tierii.

Zidirea teatrului, pecatu e de mare și frumoasă d'in afara, pe atât'a și de minunata d'in lăintru cu tóta splendoréa și decoratiunile și mecanicescile aparaturi trebuințioase, prin care se representéza intr' unu típu fórté naturalu lócurile și tóte impregiurările faptelor, ce se producú pe scena, la care se adauga incantátorele choruri musicale. Insa despre tóta starea moderna a teatrului,

séu póte a fitóreloru și in viitoriu dóua teatre și despre rezultatulu organizării de alta data.

In Capitala mai esista și o societate, carea se produce numai cu opere italiene; se tiene și teatru germanu, dar' nu prin societate permanenta. — De pe la jumetatea lui Maiu nu se dau peste véra teatru d'in caus'a caldurei, pana dela începutulu lui Septemvre.

Societáti de teatru romanu mai esista și prin tíera: la Craiov'a, Jassi și Barladu, cari sunt permanente; sunt și ambulante pe la alte orasie.*)

S. Munténu.

Asociatiunea romana in Transilvani'a

tienú siedíntia lunarie in 6. Septemvre e. n. sub presiedíntia Dlui Vpresied. T. Cipariu, fiindu de fatia DD. I. Popasu, Dr. Vasiciu, E. Macelariu, N. Popea, Dr. Nemesiu, I. V. Russu, A. Bacu, V. Romanu, și ca membri suplinitori a-i comitetului DD. Zachari'a Boiu, și N. Cristea.

In siedíntia acést'a s'au pertractatu unele cause destulu de interesante pentru de a le cumpeni cu tóta seriozitate și in publicu, nu numai intre paretii inchisi a comitetului; despre cari amintimu mai la vale.

In nainte de tóte D. cassariu aréta, cá societatea dela infintierea ei incóce n'are mai multu decâtu 21,363 fl. 39 kr.; — o suma atâtu de mica, câtu d'in usur'a ei abia s'ar poté redige unu jurnal de dómne-ajuta, cu atâtu mai tiienu deci se potú suplini tóte, ce le-ar poté asceptá poporulu romanu dela Asociatiunea acést'a; totusi nu dicemu cá dóra membrii activi a-i Asociatiunii n'ar poté desvoltá mai multa activitate!

Acú veni la ordenea dilei suplementulu proiectatu in siedíntiele tiienu in Hatiegu, ca adeca: daca ar lipsi d'in adunarea lunaria presiedíntele séu vicepresiedíntele, atuncea presídiulu sé-lu pórté celu mai betranu in etate; și ca pe lenga cei 12. membri ordenari a-i comitetului sé mai fie altii 6. ca membri suplinitori; și s'a detiermuritu, ca aceste modificári a statutelorú sé se subscérna la Guverniulu reg. a Transilvaniei spre aprobare; totu-deodata se subscerne realegerea presiedíntiloru spre intarire.

In privinti'a stipendíloru s'a decisu, ca cele 2. stipendie cáta de 300 fl. destinate pentru doi ténéri cari studíéza filologi'a la Universitate de Vien'a, precum și cele 6. cáta de 100 fl. pentru juristi, apoi cele-l-alte de cáta 50 fl. pentru gimnasisti sé remana și pe anulu acestu scolarsticu 186⁴/₅, cu acelu adausu, ca cei ce in anulu trecutú au avutu atare stipendiu d'intre aceste și dorescu a-lu avé si in anulu acést'a, au numai de a se legitímá in naintea comitetului cu atestate despre portarea și propasirea lorú in sciintie.

Ténérulu Filimonu Ilie, care si-a documentatu progresulu in stenografia atâtu in siedíntiele d'in Hatiegu, câtu și prin stenografarea „Istoriei Romaniloru de A. Tr. Laurianu“, — conformu conclusului adusu in Hatiegu i s'a incuviințiatu unu stipendiu de 50 fl. ér' pentru cel'al-altu stipendiu totu de 50 fl. se deschide concursu pana in 15. Maiu a. v.

Dlui Victoriu Pipoșiu, și scólei romane gr. or. d'in Erdő-Sz.-György, documentandu cá posedu cei mai multu

fragari meniti pentru prasirea vermiloru de metasa, li se incuviințéza unu premiu cáta de 25 fl.; ér' premiulu de 100 fl. destinatu pentru unu ténér romanu, care va documentá propasire in atare ramu a meseriei, 'lu dobendi Demetriu Boiu; la cel'a-l-altu premiu de 100 fl. se publica concursu pana in 1. Maiu a. v.

Destulu de tristu, candu iu tóta Transilvani'a, Ungari'a și Banatu numai unulu se afla d'intre sodali, care merita premiulu! Industria! candu va veni imperati'a ta intre romani?!

Amesuratu decisiuniloru d'in Hatiegu se asignéza 200 fl. onorariu pentru D. secretariu 100 fl. pentru procurarea unui scrietoriu in cancelari'a Asociatiunii; 140 fl. pentru spelele curinte, și in urma 70 fl. 10 kr. típografiei díecesane pentru publicarea a mai multorú concurse in Telegrafulu Romanu.

Totu-deodata s'a decisu, ca Domnii presiedínti a-i sectiuniloru sciintifice proiectate și primite in adunarea generala d'in Hatiegu, și anume: Esc. Sa Andreiu Baronu de Siaguna presiedíntele sectiunii fisico-naturale in Sibii, Reverendís. D. T. Cipariu presiedíntele sectiunii filologice in Blasiu, și in urma D. Directoriu G. Munteanu presiedíntele sectiunii istorice in Brasiovu sé fie insciintiatu officiosu despre acést'a. — Nu ne potemu imbucurá d'in destulu, vedíendu cá Asociatiunea tandem aliguando pasiesce pe terenulu literariu, ce l'a fostu parasitu séu mai bine, ce nici nu l'a fostu inceputu de atât'a ani, facandu numai o ilusiune d'in títul'a „Asociatiunii literare.“ Am dorí sé scimu: in sectiunea filologica fi-voru óre represen-

*) Ertare Die! cá comunicáramu numai ceea ce privesce la teatrulu romanu d'in Bucuresci, ne avendu locu destulu pentru cele-l-alte asemenea interesante scrieri. Am dorí in sa, ca după ce se voru aliná válurile politice a Romaniei intenerite sub guvernarea principelui Ionu I., caus'a desvoltării nationale, și asiá si a teatrului romanu, sé fie asediata sub scutulú natiunii intregi prin Camer'a reprezentantiloru poporului, și teatrulu sé fie subventiunatu de cátra guvernú cu o suma corespundiátore ca tocmai in tóte staturile culte, cáci inlorirea artelorú frumoase și a sciintieloru este barometrulu culturei nationale! Romanii au perdatu multu, prea multu tempu in lenevire si in desburdári prin tieri straine, pradandu pe acolo denariulu romanului cascigatu cu sudóre de mórte; acuma in sa fratiloru! „sórtea Vóstra este data in man'a Vóstra,“ sperámu, ba suntemu convinsi cá le veti suplini cu díligintia intreitá tóte câte le-ati lasatu pana acuma, cáci daca nici acuma nu ve veti tredi d'in letargia, si nu veti pricepe símbolulu secolului presúte, sunteti, si cu voi d'in preuna suntemu si noi perdati, cáci si pana acuma numai pástrea limbei si a natiunalitáti nóstre ne-a sustienutu peste atât'a secolu víforosi!

Red.

tate lucrările beletristice în prosă și versuri? Său va lua la câmpna numai prelucrarea unui modu mai raționalu a binescriintiei, nesuindu-se astu-feliu a întemeiã unitatea ortograficeloru deosebite, ce există asta-di în tôte scrierile publice? Si fiindu că organizarea ortografiei romane este unu ce de mare însemnătate atât pentru publicu câtu și pentru literatură: n'ar fi ôre cu scopu a dà la lumina acuma organulu literariu proieptatu de Asociatiune, în care apoi parerile deosebite ar aflã unu punctu centralu, combatendu fundamentalu sîstemulu unei sãu altei ortografii; cãci pana candu va serie fie-care dupa placu în diuare, nerespectandu nici chiaru regulele primarie ale gramaticei romane, cu atâtu mai putienu tiesetur'a cuvintelor, va se dica: sîntacs'a, precum nici exprimerea ideiloru dupa firea limbei *romane* (și nu: *romanice*) pana atuncea dieu nu potemu asceptã atare progresu fundamentulu în literatură.

Dar' ôre anticitãtile romane în care sectiune 'si voru aflã locul? Nu cumva s'ar potè fundã și unu museu nationalu în Sibii, sãu într' altu locu? — Crèdemu inșã, cã cele 3. sectiuni vor imbratisiã celu putienu tôte sciintiele, cari sunt în legatură mai aprôpe cu sciintiele reprezentate prin ele!

În privinti'a colecțiilor Asociatiunii s'a decisu: ca ordenariatele episcopesci sê fie rogata a tramite comitetulu consemnarea protopopiatelor, ca banii Asociatiunii sê se pãta încassã prin Protopopii respectivi. — În consemnãrile acele, dacă adeca ordenariatele episcopesci d'în zelulu nepasãrii nu voru adormi, vom aflã de sîguru multi protopopi (dar' inca preoti?!) cari n'au voitu sãu n'au potutu sacrã pana acuma 5 fl. ca sê se faca membrii Asociatiunii!*)

Dupa aceea s'a cetfïtu o hartia a Guberniului reg. d'în Transilvani'a întrebându: cã ôre Asociatiunea romana nu voesce a pasi în legatură cu Comisiunea Centrală d'în Vien'a infintiată spre sustinerea monumintelor zidite? La carea se raspunde unu: da! bucuros! — Tristu lucru, candu la asemenea Guberniulu trèbue sê dee impulsu! ôre cugetat'a Asociatiunea vr'odata pana acuma și la aceea: ca cu cele-l-alte Asociatiuni a imperiului, precum și cu Academiile sciintifice sê aiba comunicatiune, precum d. e. Matiça Srbska cu Academi'a magiara d'în Pesta?

Sperãmu cã Asociatiunea nu va asceptã provocarea Academiei și a celor-l-alte Asociatiuni, ci va face ea pasii cuviintiosi în interesulu ei și a tutoru romanilor!

Acuma inșã venio ad celeberrimam Decisionem. D. Adolf Szimiginovitz, profesoriu gimnasialu în Brasiovu, traducandu mai multe poesii romanesci în germanesce, ar dori ca Asociatiunea sê primésca pe sine sãrcin'a tipãrii acelor'a. Si Comitetulu pe lenga exprimerea recunoscintiei sale decide, ca D. profesoriu sê fie rogatu a-si tramite traducerea spre cenzurare.

Noi d'în partea nãstra laudãmu și stimãmu zelulu dlui profesoriu pentru latirea poesieloru nãstre, și ne exprimãmu și noi tãta recunoscinti'a, — inșã nu potemu cuprinde cu mintea sanetãsa, cum Comitetulu voesce a portã speșele tipãriului pentru atare carte, ce înavutiesce *literatur'a germana!* Ast'a nu o face nici o Academia,

nici o Asociatiune literarã! Ori pãte Asociatiunea nãstra este infintiată și pentru literatură strãina, neromana? Dacă stãmu asiã: noi n'avemu nici unu cuventu în contra; inșã dacă ea s'a infintiatu numai pentru literatur'a romana, atuncea nu potemu aprobã decisiunea acést'a, pana candu Asociatiunea nu-si va implinì chiamarea sa fatia cu literatur'a nãstra! Aretati-ne Domniloru atare carte romanésca, carea a fostu spriginita sãu tãparita de Asociatiune pe speșele proprie, sãu numai o propunere, d'în carea ne-am potè convinge, cã ea a avutu voce numai odată a ajutorã atare întreprindere literarã, și asiã a îndemnã în faptã pre sermanii literati romani. Pe candu n'avemu o carte de dãmne-ajuta, carea ar corespunde scopulu dupa recerintiele timpulu de asta-di în scãlele poporale, gimnasii, preparandia, sãu teologia: Asociatiunea romana are de cãgetu a tipãri *cãrti germane!!!* Inșã domniloru alte timpuri au fostu atuncea, candu Antologi'a romana s'a tãparitu în anglezesce, francesce; — și altele sunt asta-di. Atuncea romãnulu nu erã prea cunoscutu în Europ'a, erã deci lipsa a se aretã cu produse literare pe piati'a cea mare a Europei; acuma inșã, candu vãcea înaltã a romanulu d'în diët'a Transilvaniei, Ungariei, Bucovinei, d'în senatulu imperialu, și d'în Romani'a a ajunsu la urechea Europei întregi, nu mai avem lipsa de astu-feliu de mediu-lãce ca sê devenim cunoscuti! Cultivirea poporulu, și a clerulu, propasirea pe terenulu materialu, înavutirea, și imbratisiarea a totu ce este fromosu, nobilu, maretiu și nationalu, ni va cascigã demnitãtea de numele „romanu.“ — Videant Consules!

Dupa abãterea acést'a mica dela ordenea dilei trecemu la cele-l-alte objepte; și adeca se decide, ca inventariulu despre averea Asociatiunii precum tãte actele, efectele, și documintele sê se predee noului Cassariu, Dlui Stejaru în presinti'a DDloru Zach. Boiu și N. Cristea. Totu atuncea se denumira de Colectantii Asociatiunii DD. Ioane Bartolomeiu pentru Vienn'a, Petru Popu pentru Hatiegu, Georgiu Bercianu și Nic. Popovicu pentru Orasti'a.

Veni la întrebare: cum sê se încasseze banii restanti dela membrii Asociatiunii, cari și altu-cum se 'mputienéza d'în di ce merge? și s'a decisu: ca DD. colectorii sê-i provãce pre cei restanti la platire, sãu numai asiã se voru privi de membri și mai departe, dacă nu 'si voru dechiarã repasirea lor. — Parerea nãstra în ast'a privintiã este: cã asiã nu se voru potè încassã banii restanti, ci numai prin procesu, la care Asociatiunea are totu dreptulu. — Celu ce voesce a fi membru, n'are lipsa de provocare, dela celu ce nu mai voesce: restanti'a sê se încaseze prin advocatulu Asociatiunii!

La propunerea Dlui Vpresiedinte se decide: ca Escel. Sa D. Schmerling ministrulu sê fie rogatu, ca Academi'a sciintificã, și institutul geologicu d'în Vienn'a sê tramita cãta unu esemplariu d'între operatele sale și bibliotecii Asociatiunii în schimb.

La propunerea Dlui Bacu se decide cascigarea columnei lui Traianu pentru biblioteca; ér carticelele donate prin D. St. Torma se primescu cu multiamita.

Cu aceste se finì siedinti'a; asceptandu cu sete d'în partea nãstra pũnera în lucrare cãtu mai iute a decisiuniloru în privinti'a celoru 3. sectiuni literare. ○

*) Consemnarea celoru ce n'au nici unu jurnalulu romanescu în casa ar fi cu multu mai interesantã!

Cununa de varietăți.

(?) Ionu Maioreșcu literatul meritatu la romani, despre a cărui mörte amintiramu in numerulu trecut, fu immormentatu cu multa pompa in Bucuresci. „Bucimulu“ ni aduce o cuventare fromösa, ce o improvisâ la immormentare istoriculu ce lumai mare a romaniloru, D. I. Papiu. In nümerulu viitoriu, mai alesu pentru ca cetitorii nostri sê cunöscă pe deplinu, pre cine am perdtu noi in Maioreșcu o vomu reproduce in intregulu cu prinsu a ei!

(?) Pentru Dr. Juliu Barasiu, asemenea unu literatu renumitu alu Romaniei, versatu in sciintiele fisice si medice, in limbele latina evreica, germana, care mori in anulu trecut in Bucuresci, si lasă multe scripte literare pana acuma needate, — se preparăza aicea in Pest'a unu monumentu de marmore, ce va decoră mormentulu lui. Inscriptiunea va fi romanesce si evreesce, de örece densulu ca romanu a scrisu förte multu in limb'a evreiesca, si de alta parte famili'a, si rudeniile lui sunt evrei, căci a fostu luat de sotia pre feciör'a unui evreu; de aceea (destulu de trist!) copilasii acestui literatu romanu se fecera, séu celu putienu dupa cum scimu noi, se vor face evrei!

(?) Unu Blondin femeescu, domnisiör'a I. Cubin roléza de cate-va dile in Pest'a cu sucesu fromosu; producerele ei, ce le tiene in paduriti'a orasiului, sunt atātu de interesante, cătu, de si nu ca Blondin barbatulu, totusi are förte multi privitori, mai alesu d'entre cei ce nu póta crinolina. Si noi, cu tóte că suntemu adoratorii femeiloru fromöse, (ele tóte sunt fromöse!) totusi cunun'a gloriei o dāmu barbatului Blondin.

(?) Directoratulu Asociatiunii natiunale pentru cultur'a si conversarea poporului romanu conchiama *Adunarea generala* la Aradu pe 13/25. si urmatörele dile a lunei Octomvre 1864. la 9. öre demaneti'a; despre ce MOD. membri a-i Asociatiunii se insciintiéza pe lenga aceea observare, că totu-deodata se voru suplini si unele scadieminte a statuteloru, ce nu se póte amana mai departe.

(?) Cum insiéla barbatii?! Mai a-l-alta ieri trecu prin tunelulu Budei o careta frumosica, pe carea siedeau trei domnicele incantatöre si unu domnicelu fromosielu, care nepotendu alege d'entre cele trei angere, cugetă, că astadata pre tóte le va adoră, si li va curteni asemenea. Asia si facu! Care de care se siliau mai tare sê immöie inim'a ténérului, si sê 'lu traga pe partea sa. Poteti cugetă, cătu fu de minunatu acestu duelu spiritu- alu! Ténérulu le observă. Deci candu erau pe la mediu-loculu tunelului, unde aceste persöne interesante nu se vedeau un'a pre alt'a in intunereculu ce domnesce in tunelu totu-déun'a de cătra 'n séra, — de pe buzele lui resună o sarutare dulce si vivace. Acü eră tacere afunda, nesciindu carea d'entre ale fu sarutata. Candu esira la lumin'a sórelui, tóte trele rosira ca raculu, cugetandu fie- carea, că un'a d'entre cele-l-alte dóua va fi capetatu saru- tarea, confusiunea eră destulu de mare pentru suspiciune; ténérulu in sa facandu-se seriosu, s'a intorsu intr' alta parte, si s'a risu in pumni de intrig'a acest'a mica, deörece elu in intunerecu si-a fostu sarutatu man'a propria a sa.

Contribuiri pentru infintiarea fondului spre ajuto- rarea juristiloru lipsiti d'in districtulu Fogarasiului.

(Urmare.)

6. Prin Dlu Protopopu Sîmionu Balintu d'in Rosi'a Abrudului s'au tramisu 1 galbenu pentru sine si 4 nepoti anume: Enea Silviu Hodosiu si Alesandru Iosifu Hodo- siu. — Sum'a 1 galbenu.

7. Prin Dlu Samoila Paserariu, jude tract. d'in procesulu Mundrii de la DD. Samoila Paserariu 4 fl., Comu- n'a Vadu 3 fl., Par. Arsenia Bunea 1 fl., Com. Mundr'a 3 fl., Par. Jacobu Cocanu 1 fl., not. Jacobu Florea 1 fl., Com. Toderiti'a 3 fl., Par. Mij'a 1 fl., not. Ioan Gram'a 1 fl., Par. Nicolau Barbatu 1 fl., Not. Georgiu Barbatu 1 fl., Jud. com. Oanci'a 1 fl., Com. Ohab'a 3 fl., Loc. sup. Bucuru Boieru 1 fl., Docinte Iosifu Popu 1 fl., Par. Cab'a 1 fl., Com. Sinc'a-Vechia 3 fl., Jud. cem. Iosifu Stoeie'a 1 fl., Nicolau Raciü 1 fl., Not. Nicolau Ratiu 1 fl., Com. Poian'a Marului 3 fl., Par. Ioanu Micu 1 fl., Not. Efraimu Pandrea 1 fl., Jud. com. Flangia 1 fl., Jud. com. Avramu 1 fl., Par. S. Mij'a 1 fl., Not. Ioanu Mij'a 1 fl., Par. Nistoru 1 fl. — Sum'a 47 fl. v. a.

(Va urmă.)

Publicare de concursu.

In urmarea si in intielesulu conclusului adunării generale a Asociatiunei transsilvane tinute la Hatiegu in 1-2 Augustu a. c. siedinti'a II p. subscrisulu Comitetu publica prin acést'a Concursu pentru urmatörele Stipendie scolastice:

1) dóua Stipendie de căta 300. fl. v. a. destinate pentru ascultatorii de facultatea filosofica la Vien'a, spre a se pregati de profesori gimn.

2) Siese stipendie de căta 100. fl. v. a. destinate pentru 6. ascultatori de drepturi ori-unde in Monarchia.

3) Siese stipendie de căta 50. fl. v. a. pentru 6. scolari d'in clasele gimnasiale superiori.

Terminulu Concursului se defige pre 1. Noemvre a. c. calendariulu nou.

Aspiratorii la susu-numitele stipendie, voru avé pană la defiptulu terminu a-si substerne la Comitetulu Assoc. transsilvane petitjunile sele, prevediute: a) cu atestatu de botezu, b) cu testimonii scol. despre progressulu in studii, cum si despre portarea morala, in urma c) cu testimoniu demnu de credintia, despre lipsi- rea midilöceloru materiale spre a poté continuă cursulu invetiaturiloru.

Acei concurinti in sa, carii s'au bucuratu si in anulu scolasticu trecut de usuarea vreunui stipendiu alu Aso- ciatiunei, au numai de a se legitimă despre portarea morala, cum si despre progresulu in studii, facutu in an. trecut.

D'in siedinti'a Comitetului Asociatiunei transsilvane tienuta la Sibii in 6. Septembre n. 1864.

Proprietariu, redaptoru respundietoriu si edatoriü: **IOANICHIU MICULESCU.**

==== Mai avemu putine esemplare d'in anulu trecut. ====

Cu tîpariulu lui: EMERICU BARTALITS.